

Smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas Lietuvoje, tobulinant viešojo sektoriaus paslaugų teikimą verslui

Jolita Greblikaitė, Neringa Puškoriūtė

*Kauno technologijos universitetas
Kęstučio g. 8, LT-44320 Kaunas*

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.13.1.6757>

Anotacija. Straipsnyje analizuojama smulkiųjų ir vidutinių įmonių (toliau – SVĮ) potencialas ir viešojo sektoriaus teikiamos šioms įmonėms paslaugos. Taip pat išskiriamos SVĮ skatinimo priemonės ir veiksniai, numatomos SVĮ situacijos gerinimo galimybės ir priemonės, susijusios su viešųjų paslaugų teikimo tobulinimu. Atlikus mokslinės literatūros, dokumentų analizę, situacijos ir palyginamąją analizę, daroma išvada, kad Lietuvoje nėra tinkamai panaudojamos visos SVĮ skatinančios priemonės, o viešojo sektoriaus teikiamų paslaugų, susijusių su verslo skatinimu, kaina, procedūrų skaičius ir trukmė daugeliu atveju yra nemotyvuojantys. Veiksmingomis SVĮ skatinimo priemonėmis gali būti tiek teisinės mokesinės aplinkos gerinimas, tiek efektyvus viešasis administravimas, e. paslaugų verslui diegimas, palankus verslo finansavimas. Išlieka svarbi ugdymo ir švietimo institucijų, kurios skatina glaudžiau bendradarbiauti verslui ir mokslui, formuoja visuomeninę nuomonę apie verslo ekonominę ir socialinę naudą, veikla.

Raktažodžiai: *smulkusis ir vidutinis verslas (SVV), smulkiosios ir vidutinės įmonės (SVĮ), verslo skatinimas, SVĮ skatinantys veiksniai, SVĮ skatinančios priemonės, viešojo sektoriaus paslaugos verslui.*

Keywords: *small and medium-sized business, small and medium-size enterprises (SMEs), stimulation of entrepreneurship, factors influencing SMEs, instruments for SMEs and entrepreneurship devevelopment, public sector services for business.*

Įvadas

Lietuvoje smulkusis ir vidutinis verslas vis dar susiduria su daugybe problemų tiek steigiant savo veiklą, tiek ją plėtojant. Nors daugelis Europos Sąjungos (toliau – ES) lygmeniu priimamų dokumentų skirti tiek SVV kūrimui ir jo funkcionavimui palengvinti, tačiau Lietuvos situacija lieka beveik tokia pati pokyčių prasme, t. y. reikšmingų veiksmų pasigendama, o ar situacijos pagerėjo, sunku pasakyti. SVĮ pažangą stabdo daugelis aplinkos veiksnių ir sąlygų. Vienas svarbiausių išlieka viešasis sektorius, prižiūrintis verslą, ir jo teikiamos paslaugos, jų kokybė. Viešojo

sektorius veikia yra labai glaudžiai susijusi tiek su verslo pradžia, tiek su veiklos plėtojimu. Verslui kaip ūkio ir visuomenės daliai, kurią prižiūri viešasis sektorius, yra aktuali tiek paslaugų kokybė, tiek jų kiekybė. Straipsnyje yra keliami ir nagrinėjama *tyrimo problema*: kaip gerinti SVĮ kūrimo ir plėtojimo sąlygas, skatinti verslumą pasinaudojant viešojo sektoriaus teikiamomis paslaugomis verslui Lietuvoje. *Tyrimo tikslas*: atlikus SVĮ ir viešojo sektoriaus paslaugų, skirtų verslui, situacijų Lietuvoje analizę, pasiūlyti SVĮ skatinimo priemones ir išryškinti tobulintinas sritis. Šio straipsnio *tyrimo objektas* yra SVĮ skatinimas Lietuvoje, pasinaudojant viešuoju sektoriumi ir jo teikiamomis paslaugomis verslui. *Tyrimo uždaviniai*:

- 1) apžvelgti ir išanalizuoti SVĮ potencialą Lietuvoje;
- 2) atlikti Lietuvos viešojo sektoriaus paslaugų, susijusių su SVĮ kūrimu ir veikla, analizę;
- 3) numatyti viešojo sektoriaus paslaugų teikimo SVĮ tobulinimo kryptis ir kitas svarbias SVĮ skatinimo priemones, gerinant verslumo sąlygas Lietuvoje.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, situacijos analizė, dokumentų analizė, palyginamoji analizė.

Smulkiųjų ir vidutinių įmonių potencialas Lietuvoje

Smulkusis ir vidutinis verslas ES yra vienas iš pagrindinių ekonomikos variklių. Didžiąją dalį įmonių sudaro būtent SVĮ. Labai daug yra kalbama apie tai, kaip pagerinti situaciją ES šalyse tiek ekonomine, tiek socialine prasme, nes krizės padariniai vis dar lieka pakankamai matomi ir ekonominės problemos dažnai užgožia ES kaip ekonominio ir politinio darinio tvarumo ir reikalingumo pranašumus. SVĮ pridėtinės vertės kūrimas dažnai yra siejamas su naujų technologijų, inovacijų, žiniomis imlių produktų kūrimu. Tai galima glaudžiai susieti su šių įmonių verslumo dimensija. Lietuvoje SVĮ sudaro apie 99,8 proc. visų įmonių. Lietuvoje visų SVĮ didžiausią dalį sudarė įmonės iki 20 darbuotojų (89,69 proc. visų SVĮ) (2013 m. kovo 1 d. duomenys [17]). 32 proc. Lietuvos SVĮ veikė paslaugų sektoriuje (ES vidurkis – 45 proc.). Lietuvoje SVĮ, 2012 m. duomenimis, sukūrė 63,4 proc. pridėtinės vertės, palyginti su didelėmis įmonėmis (36,6 proc.) [14, p. 1]. Bendras ES 27 šalių rodiklis kuriant SVĮ pridėtinę vertę – 58,1 proc. Reikia pabrėžti, kad Lietuvos SVĮ, veikiančių aukštųjų technologijų sektoriuje ar teikiančių žiniomis imlias paslaugas, yra mažiau (22 proc. rinkos) nei vidutiniškai ES (31 proc.). Lietuvos SVĮ geriausi rodikliai yra susiję su finansų prieinamumu, valstybės parama ir viešaisiais pirkimais. Didžiausias dėmesys turėtų būti skirtas verslumo ir „antro šanso“ skatinimui, nes, palyginti su ES vidurkiu, šie rodikliai atsilieka. Dar viena iš „atsiliekančių“ sričių yra atsakingas administravimas.

Kalbant apie asmenis, kuriančius savo darbo vietas, taip pat reikia pasakyti, kad Lietuvoje šis rodiklis yra žemesnis nei ES vidurkis (14 proc.) [14, p. 1]. Reikia pabrėžti, kad motyvai, kodėl Lietuvoje gyventojai imasi savo verslo, taip pat šiek tiek skiriasi nuo kitų šalių. Dažniausiai įprasta, kad savo verslo pradėjimas yra sietinas su nepriklausomybe ir laisvės pojūčiu. Atlikus tyrimą Lietuvoje [16] paaiškėjo, kad pagrindinė verslo įkūrimo priežastis – tai nedarbo išvengimo galimybė. Buvo tirtas

gana ilgas tyrimo laikotarpis (1998–2010 m.). Tyrėjų nuomone, Lietuvą galima laikyti šalimi, kurioje verslumas yra sąlygotas išorinių veiksnių (nedarbo, pajamų praradimo). Vidiniai veiksniai: tikslai, svajonių įgyvendinimas ar nepriklausomybės pojūtis, yra antraeiliai [6]. Reikėtų, kad Lietuvos SVĮ vis dėlto ieškotų galimybių, kaip realizuoti ne tik pačius primityviausius tikslus praktikoje. Taip ateityje būtų galima tikėtis ilgalaikių teigiamų rezultatų. Tačiau čia turėtų būti užtikrintos ir sąlygos, kurias teiktų valstybės institucijos. Tam tikslui skirtas viešasis sektorius, kuris prižiūrėtų privatųjį sektorių, teikdamas viešąsias paslaugas.

Viešojo sektoriaus paslaugų, skirtų smulkiąjam ir vidutiniam verslui kurti ir plėtoti Lietuvoje, situacijos analizė

SVV kurtis ir plėtotis šalyje yra reikalinga palanki aplinka. Vienas iš tos aplinkos elementų yra teisinė mokestinė aplinka, kuri ypač svarbi SVV. Šiai aplinkai priskiriamos viešojo sektoriaus funkcijos ir paslaugos. Pagrindinės viešojo sektoriaus funkcijos yra [12] šios:

- institucijų kūrimas (viešajame sektoriuje kuriamos taisyklės ir normos, kurios reglamentuoja viešojo sektoriaus funkcionavimą ir reprodukciją);
- paskirstymas (viešasis sektorius teikia paslaugas, kurių teikti privatusis sektorius yra nesuinteresuotas);
- perskirstymas (viešasis sektorius užtikrina socialinį teisingumą, mokesčiais sumažindamas vienų asmenų pajamas ir jas perskirstydamas kitiems (užtikrinamas rekomenduotinių gėrybių teikimas));
- reguliavimas (viešasis sektorius sprendžia natūralios monopolijos ir netobulos informacijos problemas).

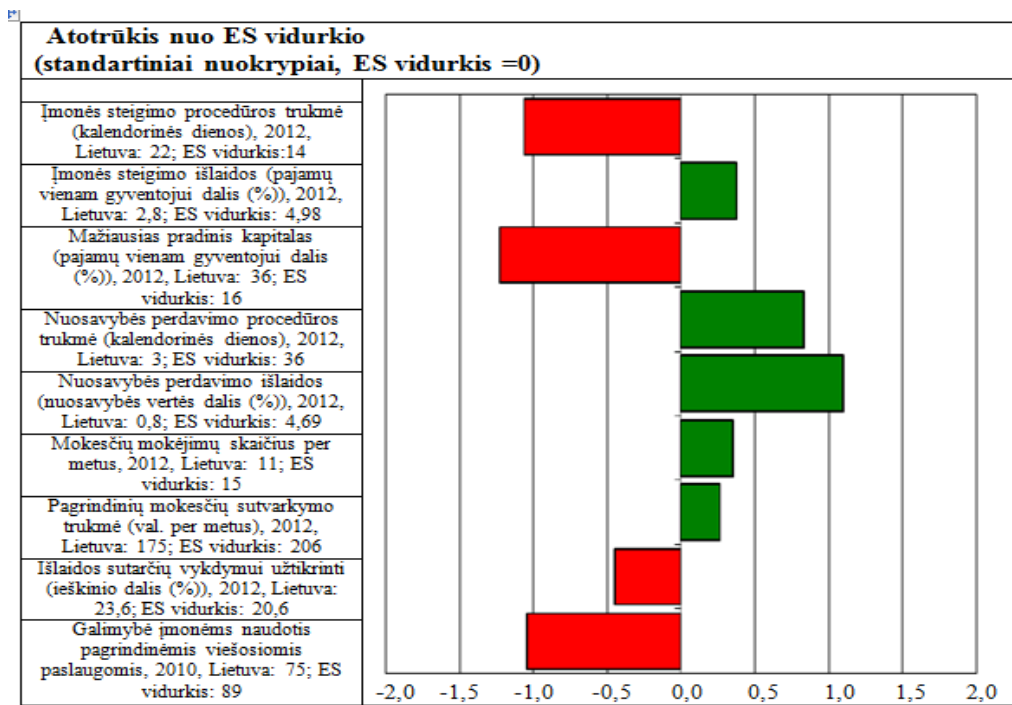
Šiuo metu viešojo sektoriaus teikiamų paslaugų apimtis yra svari ekonomikoje. Lietuvoje ši dalis siekia 5,3 proc. BVP [10]. Viešojo sektoriaus interesas yra tenkinti visuomenės ir jos interesų grupių poreikius, nesiekiant pelno. Viena iš svarbių interesų grupių yra verslas. Viešajam sektoriui tinkamai prižiūrėti verslo įmonės yra ypač svarbu, nes jos kuria pajamas ekonomikoje, sprendžia užimtumo problemas.

Nors ES vienas iš uždavinių – SVĮ aplinkos gerinimas, tačiau tai Lietuvoje vyksta lėtai, norintys įsteigti verslą dažnai susiduria su varginančiomis, brangiomis, sudėtingomis ir ilgai trunkančiomis procedūromis. Lietuva pagal 2010 m. duomenis iš 27 ES valstybių užima 20 vietą pagal valdžios sektoriaus veiksmingumą. Valdžios sektoriaus veiksmingumas – bendras valdymo rodiklis, kuriuo vertinama viešojo administravimo sektoriaus kokybė apskritai (atsižvelgiant į jo reguliavimo sistemą), viešojo administravimo sektoriaus nešališkumas ir šio sektoriaus teikiamų paslaugų kokybė. Verslo sėkmė priklauso nuo valstybės sukurtų sąlygų verslo pradžia ir jo plėtojimui. Sudarius palankias sąlygas verslui, vyksta konkurencija tarp įmonių, kurios skatina naujų technologijų atsiradimą, į rinką išleidžia pigesnius ir kokybiškesnius produktus. Patrauklios verslo sąlygos pritraukia ir užsienio investuotojus į šalį, taip pat sukuriama daug naujų darbo vietų. Kai yra vertinama verslo aplinka kiekvienoje šalyje, išskiriami šie verslą skatinantys veiksniai: *įmonės steigimas, statybos leidimų išdavimas, elektros įsivedimas, turto registravimas, kreditų sąlygos, investuotojų*

apsauga, mokesčiai, prekyba per sienas, nemokumo problemų sprendimas, sutarčių vykdymas [5, p. 10–13]. Kiekvienas verslą skatinantis veiksnys apima viešojo sektoriaus paslaugas, kurių efektyvumas yra vertinamas pagal jų kainą, procedūrų kiekį ir trukmę. Išanalizuosime svarbiausius verslą skatinančius veiksnius ir su tuo susijusias viešojo sektoriaus paslaugas.

Įsteigti ir plėtoti verslą Lietuvoje nėra paprasta. Dažnai viešojo sektoriaus paslaugų kiekis, kaina ir procedūrų trukmė lemia apsisprendimą pradėti plėtoti verslą. Kaip rodo valstybių lyginamosios analizės teikiant viešąsias paslaugas verslui, Lietuvoje sąlygos yra gana sudėtingos. Kasdien verslo įkūrimas pasaulyje tampa vis paprastesnis ir greitesnis, daugėja e. paslaugų verslui. Lietuvoje verslo steigimo ir plėtojimo situacija nuo 2004 m. pagerėjo, tačiau ne itin gerai. Lietuva pagal įmonės steigimo paprastumą užima 107 vietą iš 185 valstybių. *Vertinant SVĮ steigimą Lietuvoje per viešojo sektoriaus paslaugų prizmę, svarbūs kriterijai yra procedūrų skaičius, trukmė (dienos) ir kaina* (1 lentelė). *Įmonės steigimo trukmė (dienomis)* – tai teisininkų nurodoma vidutinė trukmė, praktiškai reikalinga procedūrai užbaigti be papildomų išlaidų, kai valdžios įstaigose formalumų reikia atlikti minimaliai. „Doing Business“ 2013 m. ataskaitoje pateikta, kad Lietuvoje įmonės steigimas užtrunka 20 dienų, o 2012 m. ataskaitoje pateikta, kad užtruko 22 dienas [1, p. 17]. Pažanga, gerinant įmonės steigimo sąlygas, buvo padaryta. Remiantis 2013 m. duomenimis, Lietuvoje, norint įsteigti SVĮ, reikia atlikti 7 pagrindines procedūras [1, p. 21]. Lyginant situaciją su 2012 m., SVĮ steigti reikėjo atlikti 6 procedūras, todėl galima teigti, kad situacija šiuo aspektu pablogėjo. Įmonės steigimo kaina priklauso nuo paslaugos skubotumo, t. y. norint gauti paslaugą kuo greičiau, ji kainuoja brangiau (2 lentelė). Nors viešojo sektoriaus paslaugų skaičius steigiant verslą padidėjo, tačiau bendra paslaugų kaina sumažėjo (2012 m. – 2,8, o 2013 m. – 1,1 pajamų vienam gyventojui procentinė dalis) [1, p. 17].

SVĮ kūrimuisi svarbus ir tokias įmones skatinantis veiksnys yra *sutarčių vykdymo užtikrinimas*. Sutarčių vykdymo užtikrinimas – terminas, apimantis dienas, kai atliekami veiksmai, ir laukimo laikotarpiai. Remiantis 2012 m. sutarčių vykdymo duomenimis, užtikrinimas užtrunka 275 dienas. Nuo 2004 m. procedūrų skaičius (30) ir kaina (23,6 pajamų vienam gyventojui procentinė dalis) išliko tokie patys, tačiau trukmė padidėjo nuo 210 iki 275 dienų. Lietuva užima 14 vietą iš 185 valstybių. Viena iš svarbiausių sričių SVĮ išlieka *nemokumo problema*. Nemokumo problemų sprendimas – laikas nuo įmonės įsipareigojimų neįvykdymo iki dalies ar visos skolos bankui sumokėjimo. Remiantis 2013 m. duomenimis, Lietuvoje nemokumo problemų sprendimas užtrunka 1,5 metų, o 2004 m. – 2 metus. Pastebima nemokumo problemų sprendimo trukmės mažėjimo tendencija. Lietuva užima 40 vietą iš 185 valstybių. *Elektrai įsivesti* Lietuvoje reikia atlikti 5 pagrindines procedūras, o tai trunka 148 dienas ir tenka 55,4 pajamų vienam gyventojui procentinė dalis. Lietuva užima 75 vietą iš 185 valstybių.

1 pav. Poreikiais grindžiamas administravimas [5, p. 6]

Analizuojant SVĮ teikiamas viešojo sektoriaus paslaugas, yra svarbu įvertinti poreikiais grindžiamą viešųjų paslaugų administravimą ir jo sąlygas šalyje. Lietuvoje poreikiais grindžiamas administravimas yra vertinamas pagal šias sritis: *įmonės steigimo procedūrų trukmė ir išlaidos, mažiausias pradinis kapitalas, nuosavybės perdavimo procedūrų trukmė ir išlaidos, mokesčių mokėjimų skaičius per metus, pagrindinių mokesčių sutvarkymo trukmė, išlaidos sutarčių vykdymui užtikrinti, galimybė įmonėms naudotis pagrindinėmis viešosiomis paslaugomis* [5, p. 6]. 1 paveiksle yra pateiktas poreikiais grindžiamas administravimas, rodantis Lietuvos situaciją ES mastu (žr. 1 pav.). Didžiausias atotrūkis nuo ES vidurkio – mažiausias pradinis kapitalas. Vertinant Lietuvą pagal ES vidurkį, yra neigiama: įmonės steigimo procedūrų trukmė, išlaidos sutarčių vykdymui užtikrinti, galimybė naudotis pagrindinėmis viešosiomis paslaugomis. Geresnė situacija nei ES vidurkis yra nuosavybės perdavimo išlaidos ir procedūrų trukmė.

Pagrindinius verslumą skatinančius veiksnius reguliuoja valstybė ir teikia viešąsias paslaugas. Viešojo sektoriaus paslaugų paprastumas yra vertinamas pagal paslaugų kainą, procedūrų kiekį ir trukmę. Lietuvoje prasčiausia situacija išlieka steigiant įmonę. Lietuvos verslininkams palanki situacija yra registruojant turtą. Lyginant Lietuvą su ES vidurkiu, neigiamas nuokrypis yra vertinant įmonės steigimo procedūrų trukmę, mažiausią pradinį kapitalą, išlaidas sutarčių vykdymui užtikrinti, galimybę įmonėms naudotis pagrindinėmis viešosiomis paslaugomis. Prasčiausia

padėtis – reikalauti iš pradedančiojo verslininko padėti mažiausią pradinį kapitalą, kuris šiandien yra 10 tūkst. litų.

Smulkiųjų ir vidutinių įmonių skatinimo priemonės, panaudojant viešąjį sektorį

Norint paskatinti SVĮ kurtis ir vystytis Lietuvoje, reikia imtis konkrečių priemonių ir veiksmų. Atitinkamai taikomas SVĮ skatinimo priemonės galima skirstyti pagal tipą [6, p. 9]:

- „minkštieji“ elementai – mokymas, švietimas, motyvavimas, konsultavimas ir panašaus pobūdžio veiklos;
- „kietieji“ elementai – tai visos priemonės, kuriomis tiesiogiai ir netiesiogiai subsidijuojamas verslas (dotacijos, verslo krepšeliai, kreditai, įranga, mokestinės lengvatos ir pan.).

Kalbant apie „minkštuosius“ elementus ir SVĮ skatinimą, reikia pasakyti, kad čia įmanoma integruoti visas priemones, kurios susijusios su mokymu, švietimu, ugdymu. Kitaip sakant, didžiausias vaidmuo tenka mokymo institucijoms, tyrėjams, taip pat panašioms veikloms, kurios gali inicijuoti pokyčius ne tiek darydamos tiesioginę įtaką viešojo sektoriaus paslaugų teikimo kiekybei ar kokybei, kiek suteikdamos pokyčių formuotis palankiai verslumo aplinkai Lietuvoje, keičiant visuomenės nuomonę į verslą kaip veiklą ar objektą.

Taigi reikėtų galvoti apie tai, kaip kuo sumaniau integruoti verslumo ugdymą jau nuo pat ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo šeimoje, diegti tokias asmenybės fundamentines vertybes, kurios būtų savarankiškumo ugdymo(si) pamatas. Vidurinėje mokykloje verslumo įgūdžiai turėtų būti stiprinami. Mokymo ir ugdymo programos turėtų būti paremtos kūrybiškumo, naujumo ir netradicinių sprendimų paieška. Reikia nuolat skatinti norą lyderiauti. Neformalaus švietimo vaidmuo turėtų būti gerokai svarbesnis nei šiuo metu yra Lietuvoje. Ar universitetai gali išugdyti verslininkus? Šių institucijų pareiga – sutelkti visas jėgas kurti verslumo dvasią: sudaryti sąlygas atskleisti gabumus, teikti žinias, kurios skatintų norą kurti ir rizikuoti. Būtina diegti kuo daugiau distancinio mokymo programų, ypač tam, kad išvykusieji dirbti į užsienį turėtų galimybę baigti studijas gimtąja kalba. Ypač svarbu, kad jauni žmonės turėtų galimybių aukštesiose mokyklose ir universitetuose pradėti verslą ir bendradarbiauti su pažengusiais šioje srityje. Čia kalbama apie „start-up“ įmonių kūrimo galimybes lengvatinėmis sąlygomis, prieinamus finansavimo šaltinius. Atlikus entrepreneurų nuomonių tyrimą Estijoje, Latvijoje, Suomijoje ir Švedijoje [19], paaiškėjo, kad ypač jiems reikalingos žinios ir įgūdžių lavinimas derybų, konfliktų valdymo, komunikacijos srityse. Verslo ir švietimo sektoriaus glaudus bendradarbiavimas yra būtinas norint Lietuvoje plėtoti inovatyvias SVĮ. Technologijų plėtra, žinių generavimas yra susieti su tyrimo ir mokymo institucijose kuriamomis idėjomis. Reikalinga tinkamai juos komercinti ir praktiškai pritaikyti.

Kalbant apie „kietuosius“ elementus, skatinančius SVĮ veiklą ir verslumą, prie jų yra priskiriami konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę, verslo pradžios finansavimas, mokestinės lengvatos verslui plėtoti ir parama verslui plėtoti [6, p. 8].

„Kietieji“ elementai labai glaudžiai susiję su viešojo sektoriaus teikiamomis paslaugomis verslui. Valstybė, siekdama paskatinti verslo plėtrą ar jį paremti, pritraukti investicijų, nustato *mokesčių lengvatas*. Mokesčio lengvata suprantama kaip mokesčių mokėtojui ar jų grupei mokesčio įstatymo nustatytos išskirtinės apmokestinimo sąlygos, kurios yra palankesnės, palyginti su įprastinėmis sąlygomis. Verslą vykdančiam asmeniui mokesčių lengvatos suteikia galimybę užtikrintai pradėti naują verslą, pertvarkyti ar paprasčiausiai sustiprinti turimą [13]. Lietuvoje yra šios mokesčių lengvatos verslui: gyventojų pajamų mokesčio, pelno mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio, PVM, valstybinio socialinio draudimo įmokų, privalomojo sveikatos draudimo įmokų, žemės mokesčio. Skatinant verslo steigimąsi ir plėtojimąsi valstybė siūlo tokias pagrindines finansines priemones:

1. Norintys pradėti savo verslą, fiziniai asmenys, mažos įmonės, veikiančios ne ilgiau kaip vienerius metus, bei socialinės įmonės, ketinančios plėtoti veiklą, gali kreiptis ir dėl *lengvatinių mažų kreditų*, teikiamų iš Verslumo skatinimo fondo.

2. Lietuvos darbo birža teikia *subsidijas*, skirtas darbo vietai steigti. Dėl subsidijų gali kreiptis darbo biržoje registruoti asmenys, turintys įsteigtą labai mažą įmonę [4].

3. *Pasidalytos rizikos paskolos* – paskolos iki 16,5 mln. litų investicijoms, apyvartinėms lėšoms papildyti, kai plečiama SVV subjekto veikla.

4. *Garantijų teikimas* – garantijų institucija teikia valstybės garantijoms prilyginamas garantijas (iki 80 proc. paskolos sumos) kredito įstaigoms už SVV subjektų investicines paskolas arba apyvartines paskolas, susijusias su verslo plėtra, taip sprendžiama nepakankamo ir nepatrauklaus bankui užstato problema.

5. *Portfelinės garantijos* – priemonė, skirta paskoloms paskatinti: garantuojama iki 80 proc. paskolos sumos ir taip siekiama sumažinti SVV subjektams kliūtis gauti finansavimą, kai trūksta užstato.

6. *Rizikos kapitalo priemonės*:

- Rizikos kapitalo fondai – investuojantys į didelį augimo potencialą turinčias įmones, kartu pritraukiama ne mažiau kaip 30 proc. privačių investuotojų lėšų. Fondo investicijos dydis – iki 10,35 mln. Lt į vieną tikslinę įmonę.

- Bendrai investuojantis fondas („verslo angelai“) – fondas kartu su „verslo angelais“ (privačiais investuotojais) investuoja į SVV įmones (iki 1,38 mln. Lt į vieną įmonę) [11]. Verslo angelas – tai bendrovė arba privatus asmuo, pasirengęs investuoti į pasirinktą bendrovę dalį savo kapitalo ir su šios bendrovės vadovais dalytis asmenine verslo patirtimi [18].

- Pradinės stadijos rizikos kapitalo ir rizikos kapitalo fondai – ši priemonė apima atskirus Pradinės stadijos rizikos kapitalo ir Rizikos kapitalo fondus, kuriuos valdo vienas fondo valdytojas. Pradinės stadijos rizikos kapitalo fondas teikia tik pradinės stadijos rizikos kapitalą (iki 690 560 Lt per 3 m.), o Rizikos kapitalo fondas – pradinės stadijos, pradinį ir plėtros kapitalą (iki 5 179 200 Lt per 12 mėn.).

7. *Dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas*. Paskolų palūkanos kompensuojamos investicinėms ar apyvartinėms paskoloms, kurios skirtos SVV subjekto plėtrai [11].

Pagrindinės finansinės priemonės, skirtos verslui plėtoti, nėra labai patrauklios verslo pradžiai: mikrokreditavimo programa nesulaukia daug dėmesio dėl santykinai

aukštų vertinimo kriterijų ir sudėtingo administravimo, verslo krepšeliai nėra tokie lankstūs ir negali padengti svarbių pirminių investicijų, o investicijos į verslo plėtrą dėl didelių reikalavimų aktualios tik jau išvystytoms įmonėms. Visas verslumo skatinimo priemonių paketas yra per mažai nukreiptas į jaunimo užimtumo problemų sprendimą, jauni bedarbiai dažniausiai nėra išskiriami kaip priemonių tikslinė grupė ir jose dalyvauti turi menkas galimybes [6, p. 78].

Parama verslui yra suteikiama ne tik nacionaliniu lygmeniu, tačiau pradedantieji ar jau plėtojantieji verslą gali pasinaudoti ES finansuojamomis struktūrinėmis priemonėmis arba kitomis ES lėšomis finansuojamomis priemonėmis. Tačiau yra susiduriama su tokiomis problemomis kaip sudėtingas paramos administravimas, nesugebama įsisavinti visų numatytų lėšų, trūksta informacijos apie projektų galimybes ir pan. Reikia palengvinti SVĮ naudoti struktūriniais fondais: joms sudaryti sąlygas visus duomenis, kurių reikia struktūrinių fondų paramai gauti, pateikti vieną kartą, sudaryti galimybę bendrauti su vienu atstovu, sumažinti atskaitomybės įpareigojimus ir pan.

Kaip verslą skatinantys veiksniai, yra išskiriami ir „antras šansas“ bei SVĮ dalyvavimas viešojo pirkimo konkursuose, kurie yra labai glaudžiai susiję su viešuoju sektoriumi ir jo paslaugų verslui tobulinimu. Šios sritys yra reguliuojamos valstybės teisės aktais ir teikiamos paslaugos yra privalomos verslui. Lietuva siekia, kad kuo daugiau e. paslaugų šiose srityse būtų teikiama verslui, ypač skatinant paprastumą ir prieinamumą. Tik kelios šalys yra pradėjusios skatinti Europos gerosios patirties kodekso taikymą, kad palengvintų SVĮ dalyvavimą viešojo pirkimo konkursuose (Airija, Austrija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Lenkija, Lietuva, Portugalija, Prancūzija, Švedija, Vengrija ir Vokietija). Šioje srityje vis dar labiausiai paplitusios SVĮ naudingos priemonės – kai įmanoma, konkursų dalijimas į dalis ir priegios prie informacijos lengvinimas kuriant centralizuotas interneto svetaines, sąveikiuosius interneto puslapius ir atliekant kitus su e. viešaisiais pirkimais susijusius pakeitimus. Be to, tęsiant supaprastinimo procesą, svarbu ir toliau SVĮ sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti viešojo pirkimo konkursuose, kurie sudaro 17 proc. ES BVP [7, p. 23]. Pagrindinės problemos, su kuriomis yra susiduriama dalyvaujant viešojo pirkimo konkursuose, yra šios [3, p. 5]: sunkumai gauti informaciją, žinių apie konkurso procedūras trūkumas, pernelyg didelė administracinė našta, per mažai laiko pasiūlymams parengti, pavėluoti perkančiųjų organizacijų mokėjimai ir kt. Šios sritys turi būti tobulinamos.

Bankroto procedūra vis dar išlieka problemiška Lietuvoje, nepaisant teigiamų postūmių. Tik penkios valstybės narės (Airija, Belgija, Ispanija, Jungtinė Karalystė ir Suomija) laikosi rekomendacijos visas teises įmonės likvidavimo procedūras, jei ji likviduojama ne dėl tyčinio bankroto, užbaigti per vienerius metus. Valstybės narės turi ir toliau paprastinti žlungančiam verslui likviduoti taikomus administracinius reikalavimus ir procedūras. Be to, apie trečdalis įmonių žlunga atliekant įmonių perdavimą. Todėl būtina gerinti ir pagrindines įmonių perdavimo sąlygas [3, p. 21]. Lietuvoje likvidavimo procedūra užtrunka 1,5 metų. Tyrimai rodo, kad įmonės, patyrusios nesėkmę ir vėl pradėjusios veiklą iš pradžių, vidutiniškai yra sėkmingesnės ir gyvuoja ilgiau nei „naujokės“. Jos greičiau plečiasi ir įdarbina daugiau žmonių [15].

Todėl Komisija pateikė pasiūlymus, kurių tikslas – daugiau kaip 25 proc. sumažinti biurokratinę naštą [8, p. 18].

Siekiant pagerinti SVĮ verslo sąlygas Lietuvoje SVA yra akcentuojamas principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“ įgyvendinimas. Taigi turi būti supaprastinta reguliavimo ir administracinė aplinka, kurioje veikia SVĮ, visų pirma pagal šį principą rengiamos taisyklės, įskaitant „vieno karto“ principą, arba naudojamos tokios priemonės kaip e. valdžia ir „vieno langelio“ principu pagrįsti sprendimai. Nors tiek Komisija, tiek valstybės narės vis labiau stengiasi, kad šis principas būtų įgyvendintas, kad jis būtų taikomas sistemingiau [7, p. 6, 7]. Reikia stengtis, kad valstybinės įstaigos labiau atsižvelgtų į SVĮ poreikius, dažniau naudotis e. valdžios sprendimais, kad būtų kuo daugiau e. paslaugų. Nuolat siekti e. valdžios priemonėmis mažinti administracinę naštą, tobulinti organizacines procedūras ir skatinti kurti darnią mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką [8, p. 3]. Be to, Komisija kartu su valstybėmis narėmis sieks toliau plėtoti kontaktinius centrus, kad iš esmės palengvintų tokias procedūras ir kad jie taptų patogiais e. valdžios portalais, kuriuose elektroniniu būdu būtų galima įvykdyti visus būtinus administracinius reikalavimus, taip pat tarpvalstybines procedūras [8, p. 7].

Kai kurios vyriausybės remia SVĮ internacionalizavimą, pavyzdžiui, teikia finansinę paramą eksportui skatinti, patekimo į rinką strategijoms kurti ir dalyvauti prekybos mugėse. Tarp šių šalių yra ir Lietuva. ES siekiama skatinti taikyti „vieno karto“ principą, pagal kurį valdžios institucijos ir administravimo įstaigos turėtų vengti prašyti pateikti tą pačią informaciją, duomenis, dokumentus ar sertifikatus, kurie joms jau buvo pateikti atliekant kitas procedūras.

Išvados

1. SVĮ yra ekonomikos variklis ES. Jos sudaro didžiausią dalį ekonomikos, kuria dideles pajamas. Tačiau Lietuvoje SVĮ potencialas nėra visiškai panaudojamas dėl nelabai palankios situacijos verslui, vertinant ją kompleksiniu požiūriu. Didžiausias SVĮ potencialas siejamas su jaunąja karta, kuri sąmoningai ir tikslingai motyvuota kurti verslą.

2. Vienu svarbiausių elementų, skatinančių SVĮ, išlieka valdžios sektorius ir jo veiksmingumas, teikiant viešąsias paslaugas, skirtas verslui. Pagrindiniai SVĮ kūrimą ir plėtojimą skatinantys veiksniai yra įmonės steigimas, turto registravimas, statybos leidimų išdavimas, elektros įsivedimas, kreditų sąlygos, investuotojų apsauga, mokesčiai, prekyba per sienas, nemokumo problemų sprendimas, sutarčių vykdymas. Šias sritis reguliuoja valstybė ir teikia viešąsias paslaugas, kurios yra vertinamos pagal paslaugų kainą, procedūrų kiekį ir trukmę. Lietuvoje prasčiausia situacija yra steigiant įmonę. Gerasis pavyzdys kitoms valstybėms Lietuva gali būti turto registravimo srityje.

3. SVĮ skatinančių priemonių yra gausu, tačiau „minkštosiomis“ priemonėmis galima įvardyti visą ugdymo ir švietimo, mokymo ir konsultavimo sistemą. Čia didelis ir reikšmingas vaidmuo tenka universitetams ir tyrėjams, dirbantiems verslumo tyrimų ir viešinimo, įgūdžių lavinimo ir žinių teikimo srityje. Be galo svarbu yra skatinti

verslo ir švietimo sektorių bendradarbiavimą, siekiant propaguoti naujas inovatyvias idėjas, komercinti ir taikyti jas praktikoje.

4. Prie SVĮ skatinančių „kietųjų“ priemonių yra priskiriami konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę, verslo pradžios finansavimas, mokesstinės lengvatos ir parama verslui plėtoti. Atlikti tyrimai rodo, kad Lietuvoje finansavimo šaltinių trūkumas yra verslo pradžios problema, ypač skatinant jaunimo verslumą. Pradedantiems verslininkams finansavimo šaltiniai nėra gana patrauklūs, nes santykinai yra aukšti vertinimo kriterijai, sudėtingas administravimas ir pan. Skatinant SVĮ, Lietuvos valstybė yra nustačiusi mokesčių lengvatas verslui. Verslininkai turi galimybę pasinaudoti ir ES finansuojamomis struktūrinėmis priemonėmis arba kitomis ES lėšomis finansuojamomis priemonėmis.

5. Tobulinant viešojo sektoriaus teikiamas paslaugas verslui svarbu yra atsižvelgti į šių paslaugų administravimo tobulinimą. Būtina gerinti šių paslaugų prieinamumą „vieno langelio“ principu. Ypač tobulintinomis sritimis Lietuvoje galima įvardyti e. paslaugų teikimą verslui, SVĮ dalyvavimą viešojo pirkimo konkursuose, ES paramos administravimo supaprastinimą, taip pat bankroto procedūros supaprastinimą. Be galo svarbus integruotas, kompleksinis požiūris į SVĮ skatinimą šalies mastu.

Literatūra

1. Doing Business: Smarter Regulations for Small and Medium – Sized Enterprises. Economy Profile: Lithuania, 2013. The World Bank: Washington.
2. Entrepreneurship as a main driver for economic growth, 2013. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-5_en.htm.
3. Europos gerosios patirties kodeksas, kuriuo siekiama suteikti MVĮ daugiau galimybių sudaryti viešųjų pirkimų sutartis: Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 2008. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/sme_code_of_best_practices_lt.pdf.
4. Finansavimas verslui: subsidija darbo vietai steigti. Prieiga internete: <http://www.mvi.lt/paskelbti-kvietimai-es-paramai-gauti/>.
5. Įmonės ir pramonė: 2012 m. SBA faktų suvestinė, Lietuva, 2012. Prieiga internete: http://www.ukmin.lt/uploads/documents/SBA%20FACT%20SHEET%20lithuania2012_lt_FIN.pdf.
6. Jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimas. LR Finansų ministerija, 2012 m. 172 p.
7. Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: smulkiojo verslo akto Europoje apžvalga, 2011. Europos Komisija: Briuselis. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0078:FIN:lt:PDF>.
8. Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: veiksmų planas „verslumas: 2020“, 2013. Europos Komisija: Briuselis.
9. Kuttim, M., Arvola, K., Venesaar, U. Development of creative entrepreneurship: opinion of managers from Estonia, Latvia, Finland and Sweden // Verslas: teorija ir praktika ISSN

- 1648-0627 print/ ISSN 1822-4202 online, 2011 12(04): 369-378. Prieiga internete: <http://dx.doi.org/10.3846/btp.2011.38>.
10. Lithuania: National Reform Programme, 2012. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_lithuania_en.pdf.
 11. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Verslo finansavimo priemonės*. Prieiga internete: http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/smulkaus-ir-vidutinio-verslo-politika/verslo_finansavimo_priemones.
 12. Mikulskienė B. Viešasis sektorius XXI amžiuje. MRU: Vadybos katedra, 2013. Prieiga internete: http://www.vkontrole.lt/aktualiju_failai/files/Birute%20Mikulskiene%20Viesasis%20sektorius%20XXI%20amziuje.pdf.
 13. Mokesčių lengvatos. Peržiūrėta *Start Business* tinklalapyje: <http://www.startbusiness.lt/augimas/mokesciai/mokesciu-lengvatos>.
 14. SBA Fact Sheet 2012: Lithuania. European Commission: Enterprise and industry, 13 p. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2012/lithuania_en.pdf.
 15. Stam, E., Audretsch, D. B., Meijaard, J. *Renascent Entrepreneurship*, 2008. Rotterdam: *ERASMUS Research Institute of Management*. ISSN 1613-8333.
 16. Startienė G., Remeikienė R. Who becomes a self-employed? The case of Lithuania // *Economics and Management*, 2012, No. 17 (1), p. 342–351.
 17. Statistics for all branches in Lithuania. Prieiga internete: <http://www.hyfoma.com/en/europe/lt/lithuania.html5>.
 18. Verslo angelų fondas. Prieiga internete: www.versloangelai.eu.

Jolita Greblikaitė, Neringa Puškoriūtė

Stimulation and Encouragement of Lithuanian Small and Medium-size Enterprises, Improving Public Sector Services for Business

Abstract

In the article potential of small and medium-size enterprises (SMEs), the situation of public sector services important for business are analyzed. There were distinguished instruments and factors influencing and stimulating activity and entrepreneurship in SMEs. The possibilities of improvement the situation of SMEs activity were foreseen. Fulfilled scientific literature analysis, document analysis, situation and comparative analysis revealed that stimulating instruments for SMEs were not properly used in Lithuania. The price, number of procedures, and time of public sector services for business are not motivating and should be improved. Improvement of political and legal environment, favorable financing possibilities, development of e-public services should be made developing favorable environment for Lithuanian SMEs. Learning and education initiatives by responsible institutions could be rather effective instruments for development of entrepreneurial SMEs, better cooperation between business and education sectors. Entrepreneurial SMEs creation depends a lot from new generation and positive view to business and entrepreneurship in society overall.

Jolita Greblikaitė – Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Europos instituto docentė, socialinių mokslų daktarė.

E. paštas: jolita.greblikaite@ktu.lt

Jolita Greblikaitė, Associate professor at the Institute of Europe of the Faculty of Social Sciences Arts and Humanities University of Technology.

E-mail: jolita.greblikaite@ktu.lt

Neringa Puškoriūtė – Kauno technologijos universiteto Ekonomikos ir verslo vadybos fakulteto doktorantė.

E. paštas: neringa.puskoriute@ktu.lt

Neringa Puškoriūtė, PhD student of Kaunas University of Technology Faculty of Economics and Management.

E-mail: neringa.puskoriute@ktu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2013 m. gruodžio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2014 m. kovo mėn.